

národní
úložiště
šedé
literatury

**Přechody na trhu práce mezi 3. čtvrtletím roku 2009 a 3. čtvrtletím roku 2010:
longitudinální studie**

Český statistický úřad
2011

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-203271>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 06.08.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz.

Přechody na trhu práce mezi 3. čtvrtletím roku 2009 a 3. čtvrtletím roku 2010 (longitudinální studie)

Úvod

Trh práce v České republice se obecně popisuje základními statistickými ukazateli zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické neaktivity. Takto definované statistické údaje odpovídají určitému stavu k určitému datu či se mohou výsledné údaje vztahovat k určitému časovému intervalu. Ve výběrovém šetření pracovních sil (VŠPS) lze zkonstruovat např. míru zaměstnanosti jako podíl počtu zaměstnaných osob k celkovému počtu obyvatelstva dle věku, pohlaví, kraje České republiky atd. Výsledné údaje pak dávají základní přehled o situaci na trhu práce. Limitem stavových statistických údajů je nemožnost najít právě detailní příčiny změn na trhu práce, neboť neznáme vzájemné interakce mezi jeho jednotlivými složkami. Nevíme, zda byl například vzestup počtu zaměstnaných osob způsoben faktem, že práci si našly osoby dosud ekonomicky neaktivní, nebo osoby nezaměstnané, protože neznáme jednotlivé změny v čase napříč těmito kategoriemi.

Metodika

Dotazník VŠPS umožňuje získávat data o osobách v pěti po sobě jdoucích čtvrtletích. Na základě takto získaných dat můžeme sestavit životní dráhy jednotlivých osob v délce jednoho roku. Takto definované životní dráhy jednotlivých osob jsou základem pro longitudinální studie, které vycházejí právě ze sledování změn u jednotlivých osob v čase. Jednotlivé životní dráhy je samozřejmě nutné zařazovat do určitých kategorií a generalizovat tím jednotlivé přesuny na trhu práce.

VŠPS probíhá na území České republiky kontinuálně, vyhodnocení výsledků se provádí v jednotlivých kalendářních čtvrtletích. Podkladem pro tuto analýzu jsou data mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010. Ve výběru jsou osoby, které kontinuálně odpovídaly na otázky VŠPS po všech těchto pět čtvrtletí. Velikost takto definovaného výběrového souboru je 10 785 osob a přibližně odpovídá pětině celkového čtvrtletního výběrového souboru VŠPS. Pro potřebu analýzy trhu práce je nutné dále vymezit osoby, které po celé sledované období byly starší 15 let (9 305 osob).

Vážení ve VŠPS je proces, kdy se každé osobě ve výběru přiřadí počet osob žijících v České republice, které reprezentuje. Váha je konstruována jako podíl počtu osob v populaci a počtu osob ve výběru ve stejné věkové skupině, pohlaví a okresu bydliště. Longitudinální studie vyžadují výpočet tzv. longitudinálních vah, kdy každý jedinec ve výběru má shodnou váhu po celé sledované období. Model výpočtu longitudinálních vah musí navíc zohledňovat pravděpodobnost migrace či úmrtí během tohoto období. Zjednodušeně model počítá s tím, že se osoba může během sledovaného období odstěhovat či zemřít. Na druhé straně se do výběru nemůže dostat další osoba, neboť by pak bylo porušeno základní pravidlo, kdy osoba musí kontinuálně odpovídat v pěti po sobě jdoucích čtvrtletích.

Základním ukazatelem sledujícím základní změny na trhu práce je zcela určitě ekonomický status, ze kterého se odvozují základní statistické ukazatele jako míra nezaměstnanosti, zaměstnanosti, ekonomické aktivity či naopak ekonomické neaktivity. Dále lze charakterizovat trh práce dle základních odvětví národního hospodářství. Pro účely této longitudinální studie bylo využito základní členění na osoby zaměstnané v zemědělství (primární sektor), průmyslu vč. stavebnictví (sekundární sektor) a ve službách (terciární sektor). Vývoj na trhu práce v posledních dvou letech ovlivnilo využívání flexibilních pracovních úvazků, tedy smluv na dobu určitou a úvazků na kratší pracovní dobu. Významné změny na trhu práce podle postavení osob v zaměstnání mohou být důsledkem změn na trhu práce mezi roky 2008 až 2010. Pro zjednodušení se v této analýze využívá základní třídění, zda je osoba sebezaměstnaná (podnikatel se zaměstnanci, podnikatel bez zaměstnanců, pomáhající rodinný příslušník) či v pozici zaměstnance (včetně členů produkčních družstev).

Analýza se sestává ze dvou základních výpočtů. V první řadě absolutně v počtu osob kvantifikujeme přesun mezi jednotlivými kategoriemi. Například pokud generalizujeme životní dráhy dle ekonomického statusu na osoby zaměstnané, nezaměstnané a ekonomicky neaktivní, můžeme porovnávat přesuny v rámci těchto kategorií. Ve výchozím čtvrtletí je osoba zaměstnaná, v dalším čtvrtletí může být osoba dále zaměstnaná nebo může přestoupit do kategorie osob nezaměstnaných či osob ekonomicky neaktivních. Podobně můžeme postupovat u osob nezaměstnaných, které mohou být v příštím čtvrtletí dále osobami nezaměstnanými či přestoupit do kategorie osob zaměstnaných či ekonomicky neaktivních. Druhá srovnávací metoda vychází z tzv. pravděpodobností přechodu mezi jednotlivými čtvrtletími. V tomto případě zjišťujeme, jaká je pravděpodobnost, že v příštím čtvrtletí osoba zaměstnaná bude osobou zaměstnanou, nezaměstnanou či ekonomicky neaktivní. Dle

základního pravidla pro výpočet pravděpodobnosti musí dát součet těchto pravděpodobností hodnotu 1 pro každý druh ekonomického statusu. Dále lze z tohoto ukazatele odvodit kolik procent osob mezi čtvrtletími zůstalo zaměstnaných, či se staly nezaměstnanými či ekonomicky neaktivními. Procentuální součet těchto možností vždy dává 100 %.

Ekonomický status

Po převážení údajů, na základě konstrukce longitudinálních vah, činil počet osob 15letých a starších 8 776,0 tis. osob za sledované období 3. čtvrtletí 2009 až 3. čtvrtletí 2010. Vývoj v tomto období nebyl jednoznačný. Na konci roku 2009 přetrvával negativní vliv poklesu výkonnosti ekonomiky na úroveň celkové zaměstnanosti. Negativní trendy na trhu práce pak pokračovaly i ve srovnání 4. čtvrtletí 2009 a 1. čtvrtletí 2010, ale od 2. čtvrtletí 2010 lze pozorovat přinejmenším zastavení negativních tendencí na trhu práce. Vývoj ekonomiky v letech 2009 a 2010 zapříčinil, že počet zaměstnaných po celý rok 2009 klesal a v 1. čtvrtletí 2010 činil 4 769,1 tis. osob.

Obyvatelstvo ve věku 15 let a více podle ekonomického statusu mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010 v longitudinálním modelu

Population aged 15+ by economic status in between Q3 2009 and Q3 2010 in the longitudinal model

v tis. osob						Thousand persons
Ekonomický status	Q3 2009	Q4 2009	Q1 2010	Q2 2010	Q3 2010	Economic status
Celkem	8776,0	8776,0	8776,0	8776,0	8776,0	Total
Zaměstnaní	4806,8	4816,0	4769,1	4822,9	4838,8	Employed
Nezaměstnaní	404,1	379,3	384,5	323,5	339,7	Unemployed
Ekonomicky neaktivní	3565,1	3580,7	3622,4	3629,6	3597,5	Economically inactive

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Source: CZSO - LFSS

Celkový vzestup počtu zaměstnaných osob v roce 2010 byl zapříčiněn významným nárůstem počtu dříve nezaměstnaných osob, které si mezi 1. a 2. čtvrtletím roku 2010 našly práci. Jejich počet činil 86,1 tisíc osob, přičemž mezi 4. čtvrtletím roku 2009 a 1. čtvrtletím roku 2010 činil tento nárůst 65,8 tis. osob, ve srovnání 3. a 4. čtvrtletí roku 2009 dokonce jenom 64,3 tis. osob. Celkový nárůst mohl být způsoben obecně lepšími podmínkami pro zaměstnanost (sezónní práce) ve 2. čtvrtletí roku 2010, ale pozitivně se v tomto období vyvíjel i počet osob, které práci ztratily. Pokles výkonnosti ekonomiky lze právě charakterizovat přesunem počtu osob z kategorie zaměstnaných do kategorie nezaměstnaných. V rámci sledovaného období je jednoznačně vidět negativní nárůst mezi 3. a 4. čtvrtletím roku 2009 (44,8 tis. osob) a 4. čtvrtletím 2009 a 1. čtvrtletím 2010 (59,1 tis. osob). V dalším čtvrtletí se již projevily zlepšené podmínky na trhu práce, kdy o práci přišlo 34,3 tis. osob, ve srovnání 2. a 3. čtvrtletí roku 2010 se tento počet ale znovu zvýšil na 44,0 tis. osob. Nepříznivým jevem na trhu práce se během ekonomické krize stal přesun mezi ekonomicky aktivní složkou populace a neaktivní složkou populace. Negativní trendy na trhu práce vedly k tomu, že na přelomu roku 2009 a 2010 odešlo do ekonomické neaktivity 86,2 tis. osob zaměstnaných a 23,0 tis. osob nezaměstnaných. Na druhé straně z ekonomické neaktivity do ekonomické aktivity přešlo pouze 67,5 tis. osob.

Přechody na trhu práce podle ekonomického statusu obyvatelstva ve věku 15 let a více let mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010

Transitions on the labour market: by economic status of population aged 15+ in between Q3 2009 and Q3 2010

v tis. osob

Thousand persons

Ekonomický status	Q3 2009/ Q4 2009	Q4 2009/ Q1 2010	Q1 2010/ Q2 2010	Q2 2010/ Q3 2010	<i>Economic status</i>
Zaměstnaný → Zaměstnaný	4698,5	4670,7	4693,3	4731,0	<i>Employed → Employed</i>
Zaměstnaný → Nezaměstnaný	44,8	59,1	34,3	44,0	<i>Employed → Unemployed</i>
Zaměstnaný → Ekonomicky neakt.	63,5	86,2	41,6	47,9	<i>Employed → Economically inactive</i>
Nezaměstnaný → Zaměstnaný	64,3	65,8	86,1	46,6	<i>Unemployed → Employed</i>
Nezaměstnaný → Nezaměstnaný	315,6	290,6	274,1	252,8	<i>Unemployed → Unemployed</i>
Nezaměstnaný → Ekonomicky neakt.	24,2	23,0	24,2	24,1	<i>Unemployed → Economically inactive</i>
Ekonomicky neakt. → Zaměstnaný	53,2	32,7	43,5	61,2	<i>Economically inactive → Employed</i>
Ekonomicky neakt. → Nezaměstnaný	18,9	34,9	15,1	42,9	<i>Economically inactive → Unemployed</i>
Ekonomicky neakt. → Ekonomicky neakt.	3493,0	3513,2	3563,8	3525,4	<i>Economically inactive → Economically inactive</i>

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Source: CZSO - LFSS

Pro detailnější srovnání je nutné vycházet z tzv. pravděpodobností přechodu mezi jednotlivými čtvrtletími, respektive jaká je například pravděpodobnost, že osoba zaměstnaná se během následujícího čtvrtletí stane nezaměstnanou. Nejstabilnější složkou podle ekonomického statusu jsou osoby ekonomicky neaktivní, dále osoby zaměstnané, protože většina těchto osob během sledovaného období neměla v úmyslu přestoupit mezi ekonomicky aktivní osoby, či se stát osobou bez zaměstnání. Nejvýznamnější změny jsou u osob nezaměstnaných, kdy v relativně příznivém období mezi 1. a 2. čtvrtletím 2010 byla pravděpodobnost, že osoba zůstane nezaměstnaná, pouze 0,713. Naopak relativně vysoká byla v případě, že osoba přejde z kategorie osob nezaměstnaných do kategorie osob zaměstnaných, neboť takto definovaná pravděpodobnost přechodu činila 0,224. To znamená, že skoro každý pátý nezaměstnaný si během 2. čtvrtletí 2010 našel práci. Bohužel ve srovnání 2. a 3. čtvrtletí roku 2010 se pravděpodobnost nalezení zaměstnání u osob nezaměstnaných snížila na 0,144.

Pravděpodobnosti přechodu na trhu práce podle ekonomického statusu obyvatelstva ve věku 15 let a více mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010

Probability of transitions on the labour market: by economic status of population aged 15+ in between Q3 2009 and Q3 2010

Ekonomický status	Q3 2009/ Q4 2009	Q4 2009/ Q1 2010	Q1 2010/ Q2 2010	Q2 2010/ Q3 2010	Economic status
Zaměstnaný → Zaměstnaný	0,977	0,970	0,984	0,981	<i>Employed → Employed</i>
Zaměstnaný → Nezaměstnaný	0,009	0,012	0,007	0,009	<i>Employed → Unemployed</i>
Zaměstnaný → Ekonomicky neakt.	0,013	0,018	0,009	0,010	<i>Employed → Economically inactive</i>
Nezaměstnaný → Zaměstnaný	0,159	0,173	0,224	0,144	<i>Unemployed → Employed</i>
Nezaměstnaný → Nezaměstnaný	0,781	0,766	0,713	0,781	<i>Unemployed → Unemployed</i>
Nezaměstnaný → Ekonomicky neakt.	0,060	0,061	0,063	0,075	<i>Unemployed → Economically inactive</i>
Ekonomicky neakt. → Zaměstnaný	0,015	0,009	0,012	0,017	<i>Economically inactive → Employed</i>
Ekonomicky neakt. → Nezaměstnaný	0,005	0,010	0,004	0,012	<i>Economically inactive → Unemployed</i>
Ekonomicky neakt. → Ekonomicky neakt.	0,980	0,981	0,984	0,971	<i>Economically inactive → Economically inactive</i>

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Source: CZSO - LFSS

Relativně nejnižší pravděpodobnost udržení zaměstnání byla ve srovnání 4. čtvrtletí 2009 a 1. čtvrtletí roku 2010, kdy přibližně 3 % osob z celkového počtu zaměstnaných ztratilo práci. Relativní propad zaměstnanosti během roku 2009 a následné mírné zlepšení na trhu práce přinesly i dopady na ekonomicky neaktivní složku populace. V důsledku nepříznivé situace na trhu práce si v roce 2009 snažily najít zaměstnání i osoby ekonomicky neaktivní, neboť se mohly obávat, že v následujícím roce bude velmi obtížné si najít zaměstnání. V prvé řadě se jednalo o ženy, které si zkracovaly pobyt na rodičovské dovolené. Určitě k tomu přispělo i zavedení tzv. třírychlostní rodičovské dovolené, kdy si osoby na rodičovské dovolené mohly vybrat, zda budou pobírat rodičovský příspěvek dva, tři či čtyři roky. Mezi 3. a 4. čtvrtletím roku 2009 tudíž byla významně vyšší pravděpodobnost změny statusu ekonomicky neaktivní osoby na osobu zaměstnanou (0,015), než tomu bylo mezi 4. čtvrtletím 2009 a 1. čtvrtletím 2010 (0,009), nebo mezi 1. a 2. čtvrtletím roku 2010 (0,012). Vstup absolventů na trhu práce mezi 2. a 3. čtvrtletím roku 2010 přispěl i k vyšší pravděpodobnosti přechodu mezi statusem osoby ekonomicky neaktivní a nezaměstnané.

Sektory NH

První polovina roku 2009 se vyznačovala významným propadem zaměstnanosti v sekundárním sektoru, v druhé polovině již k takovému propadu nedocházelo, přesto pokles v sekundárním sektoru nadále způsoboval významný meziroční pokles zaměstnanosti ve 3. a 4. čtvrtletí roku 2009. To dosvědčuje fakt, že ztráta zaměstnání během 4. čtvrtletí 2009 a 1. čtvrtletí 2010 se ve významné míře týkala především osob zaměstnaných v sekundárním průmyslu. Ve srovnání 3. a 4. čtvrtletí 2009 ztratilo zaměstnání 50,6 tis. osob zaměstnaných v průmyslu (vč. stavebnictví), ve srovnání 4. čtvrtletí 2009 a 1. čtvrtletí roku 2010 to bylo dokonce 61,2 tis. osob. Během roku 2010 sekundární sektor stál za zastavením nepříznivých trendů na trhu práce, což znamenalo, že mezi 1. a 2. čtvrtletím roku 2010 ztratilo zaměstnání v průmyslu 28,2 tis. osob, mezi 2. a 3. čtvrtletím 2010 dokonce jenom 23,2 tis. osob. Naopak sekundární sektor během roku 2010 absorboval nové pracovníky na trhu práce, neboť ve srovnání 1. a 2. čtvrtletí roku 2010 si 53,3 tis. osob bez práce našlo zaměstnání v sekundárním sektoru, mezi 3. a 4. čtvrtletím roku 2010 to bylo 38,2 tis. osob. Zvýšená poptávka sekundárního sektoru po nových pracovnících stála za zastavením nepříznivých trendů na trhu práce, ale během 3. čtvrtletí roku 2010 již průmysl nebyl schopen absorbovat takové množství pracovníků, a je otázka, zdali k tomu v dohledné době opětovně dojde. Poslední vývoj spíše ukazuje, že růst průmyslové výroby v České republice nepřinese významný růst zaměstnanosti v sekundárním sektoru.

Přechody na trhu práce podle sektoru NH mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010
Transitions on the labour market: by activity of the national economy in between Q3 2009 and Q3 2010

v tis. osob

Thousand persons

Sektor NH	Q3 2009/ Q4 2009	Q4 2009/ Q1 2010	Q1 2010/ Q2 2010	Q2 2010/ Q3 2010	Activity of the national economy
Zemědělství → Zemědělství	160,7	156,2	157,5	161,9	Agriculture → Agriculture
Zemědělství → Jiný sektor NH	0,9	1,2	1,4	2,9	Agriculture → Other activity of the national economy
Zemědělství → Bez zaměstnání ¹⁾	5,5	5,1	1,2	2,3	Agriculture → Jobless ¹⁾
Průmysl → Jiný sektor NH	2,4	8,4	2,4	7,8	Industry → Other activity of the national economy
Průmysl → Průmysl	1768,2	1743,7	1744,7	1771,0	Industry → Industry
Průmysl → Bez zaměstnání ¹⁾	50,6	61,2	28,2	23,2	Industry → Jobless ¹⁾
Služby → Jiný sektor NH	1,1	0,5	3,2	5,2	Services → Other activity of the national economy
Služby → Služby	2765,1	2760,8	2783,9	2782,2	Services → Services
Služby → Bez zaměstnání ¹⁾	52,3	79,1	46,5	66,4	Services → Jobless ¹⁾
Bez zaměstnání ¹⁾ → Zemědělství	1,6	3,4	8,3	3,3	Jobless ¹⁾ → Agriculture
Bez zaměstnání ¹⁾ → Průmysl	43,0	31,7	53,3	38,2	Jobless ¹⁾ → Industry
Bez zaměstnání ¹⁾ → Služby	72,9	63,4	68,0	66,3	Jobless ¹⁾ → Services
Bez zaměstnání ¹⁾ → Bez zaměstnání ¹⁾	3851,7	3861,6	3877,2	3845,3	Jobless ¹⁾ → Jobless ¹⁾

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Source: CZSO - LFSS

¹⁾ Osoby bez zaměstnání zahrnují ekonomicky neaktivní a nezaměstnané.

¹⁾ Jobless persons include economically inactive persons and the unemployed.

Během roku 2009 byl pokles počtu osob v sekundárním sektoru kompenzován růstem terciálního sektoru, respektive se ukázalo, že v době relativně nízké nezaměstnanosti existovalo ještě v terciálním sektoru relativně velké množství volných pracovních míst. Během roku 2010 naopak docházelo ke ztrátě pracovních míst v terciálním sektoru. Nepřekvapí, že ve sledovaném období nejvíce osob bez práce našlo uplatnění v sektoru služeb mezi 3. a 4. čtvrtletím roku 2009 (72,9 tis. osob), v dalších čtvrtletích byl tento počet již nižší. Největší odliv ze sektoru služeb byl naopak ve srovnání 4. čtvrtletí 2009 a 1. čtvrtletí 2010 (79,1 tis. osob) a mezi 2. a 3. čtvrtletím roku 2010 (66,4 tis. osob). V období mezi 2. a 3. čtvrtletím 2010 se tak vyrovnal počet přicházejících do sektoru služeb a počet odcházejících ze sektoru služeb.

Pravděpodobnosti přechodu na trhu práce podle sektoru NH mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010

Probability of transition on the labour market: by activity of the national economy in between Q3 2009 and Q3 2010

Sektor NH	Q3 2009/ Q4 2009	Q4 2009/ Q1 2010	Q1 2010/ Q2 2010	Q2 2010/ Q3 2010	Activity of the national economy
Zemědělství → Zemědělství	0,962	0,962	0,984	0,969	Agriculture → Agriculture
Zemědělství → Jiný sektor NH	0,005	0,007	0,009	0,017	Agriculture → Other activity of the national economy
Zemědělství → Bez zaměstnání ¹⁾	0,033	0,031	0,007	0,014	Agriculture → Jobless ¹⁾
Průmysl → Jiný sektor NH	0,001	0,005	0,001	0,004	Industry → Other activity of the national economy
Průmysl → Průmysl	0,971	0,962	0,983	0,983	Industry → Industry
Průmysl → Bez zaměstnání ¹⁾	0,028	0,034	0,016	0,013	Industry → Jobless ¹⁾
Služby → Jiný sektor NH	0,000	0,000	0,001	0,002	Services → Other activity of the national economy
Služby → Služby	0,981	0,972	0,982	0,975	Services → Services
Služby → Bez zaměstnání ¹⁾	0,019	0,028	0,016	0,023	Services → Jobless ¹⁾
Bez zaměstnání ¹⁾ → Zemědělství	0,000	0,001	0,002	0,001	Jobless ¹⁾ → Agriculture
Bez zaměstnání ¹⁾ → Průmysl	0,011	0,008	0,013	0,010	Jobless ¹⁾ → Industry
Bez zaměstnání ¹⁾ → Služby	0,018	0,016	0,017	0,017	Jobless ¹⁾ → Services
Bez zaměstnání ¹⁾ → Bez zaměstnání ¹⁾	0,970	0,975	0,968	0,973	Jobless ¹⁾ → Jobless ¹⁾

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Source: CZSO - LFSS

¹⁾ Osoby bez zaměstnání zahrnují ekonomicky neaktivní a nezaměstnané.

¹⁾ Jobless persons include economically inactive persons and the unemployed.

Pravděpodobnosti přechodu dle jednotlivých sektorů NH jen potvrzují předešlé závěry. Na konci roku 2009 byla významně vyšší pravděpodobnost ztráty zaměstnání u osob pracujících v sekundárním sektoru, během roku 2010 se však situace otočila. Ve srovnání 3. a 4. čtvrtletí roku 2009 činila pravděpodobnost ztráty zaměstnání u osob v sekundárním sektoru 0,028, v terciárním sektoru jen 0,019, naopak mezi 2. a 3. čtvrtletím roku 2010 byla pravděpodobnost ztráty zaměstnání v sekundárním sektoru 0,013 a v terciárním sektoru 0,023. Relativně nízké byly pravděpodobnosti přechodu z jednoho sektoru národního hospodářství do jiného. Jako zcela marginální se zmíněný trend projevil především v sektoru služeb, kdy do jiného sektoru NH během jednoho čtvrtletí neodešlo více než 1 % zaměstnaných. Vzhledem k relativně nízkému počtu osob pracujících v primárním sektoru, byla nejvyšší pravděpodobnost přechodu právě v tomto sektoru, ale i zde se jednalo o relativně nízký počet osob.

Postavení v zaměstnání

Pokles výkonnosti ekonomiky v roce 2009 přinesl kromě propadu sekundárního sektoru i pokles počtu osob zaměstnaných v pozici zaměstnanců (vč. členů produkčních družstev). Relativní pokles počtu osob v zaměstnaneckém poměru se během roku ukázal především v rámci meziročního srovnání. Například ve 3. čtvrtletí roku 2009 se snížil počet zaměstnanců, vč. členů produkčních družstev, proti 3. čtvrtletí 2008 o 117,5 tis. osob. Počet podnikatelů v hlavním zaměstnání, vč. pomáhajících rodinných příslušníků, se ve 3. čtvrtletí roku 2009 proti srovnatelnému období roku 2008 naopak zvýšil o 24,6 tis. osob a jejich podíl na celkové zaměstnanosti se proti minulému roku zvýšil o 0,8 procentního bodu na 16,9 %.

Na základě těchto stavových veličin je zřejmé, že na konci roku 2009 docházelo stále k největšímu úbytku pracovních sil v kategorii zaměstnanců. Mezi 3. a 4. čtvrtletím roku 2009 ztratilo práci 97,0 tis. zaměstnanců, mezi 4. čtvrtletím 2009 a 1. čtvrtletím roku 2010 to bylo již 127,0 tis. zaměstnanců. Podobně jako byl ovlivněn vývoj v jednotlivých sektorech národního hospodářství, došlo během roku 2010 k zásadní změně struktury zaměstnanosti dle postavení v zaměstnání. Do konce 1. čtvrtletí 2010 sektor zaměstnanců významně ztrácel, neboť během 1. čtvrtletí roku 2010 absorboval pouze 82,3 tis. osob, které byly ve 4. čtvrtletí roku 2009 bez zaměstnání. Naopak ve srovnání 1. a 2. čtvrtletí roku

2010, i vzhledem k obecně lepším podmínkám pro zaměstnanost, trh práce absorboval 111,4 tis. zaměstnanců, kteří neměli zaměstnání, a naopak práci v tomto období ztratilo pouze 64,8 tis. zaměstnanců.

Přechody na trhu práce podle postavení v zaměstnání mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010

Transitions on the labour market: by status in employment in between Q3 2009 and Q3 2010

v tis. osob

Thousand persons

Postavení v zaměstnání	Q3 2009/ Q4 2009	Q4 2009/ Q1 2010	Q1 2010/ Q2 2010	Q2 2010/ Q3 2010	Status in employment
Sebezaměstnaný ¹⁾ → Sebezaměstnaný ¹⁾	838,3	823,0	833,6	841,1	Self-employed ¹⁾ → Self-employed ¹⁾
Sebezaměstnaný ¹⁾ → Zaměstnanec	3,5	6,4	2,3	7,9	Self-employed ¹⁾ → Employee
Sebezaměstnaný ¹⁾ → Bez zaměstnání ²⁾	11,3	18,3	11,1	6,2	Self-employed ¹⁾ → Jobless ²⁾
Zaměstnanec → Sebezaměstnaný ¹⁾	5,7	7,8	3,5	6,4	Employee → Self-employed ¹⁾
Zaměstnanec → Zaměstnanec	3851,0	3833,4	3853,9	3875,5	Employee → Employee
Zaměstnanec → Bez zaměstnání ²⁾	97,0	127,0	64,8	85,7	Employee → Jobless ²⁾
Bez zaměstnání ²⁾ → Sebezaměstnaný ¹⁾	3,7	16,1	18,2	15,4	Jobless ²⁾ → Self-employed ¹⁾
Bez zaměstnání ²⁾ → Zaměstnanec	113,8	82,3	111,4	92,5	Jobless ²⁾ → Employee
Bez zaměstnání ²⁾ → Bez zaměstnání ²⁾	3851,7	3861,6	3877,2	3845,3	Jobless ²⁾ → Jobless ²⁾

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Source: CZSO - LFSS

¹⁾ včetně pomáhajících rodinných příslušníků

¹⁾ Incl. family workers

²⁾ Osoby bez zaměstnání zahrnují ekonomicky neaktivní a nezaměstnané.

²⁾ Jobless persons include economically inactive persons and the unemployed.

Vývoj kategorie sebezaměstnaných osob byl zcela odlišný, neboť v průběhu roku 2009 se relativně i absolutně zvyšoval jejich počet. Na rozdíl od zaměstnanců, zcela nízký počet sebezaměstnaných osob mezi 3. a 4. čtvrtletím roku 2009 přešel do pozice zaměstnanců nebo ukončili podnikatelskou činnost (14,8 tis. osob). K zásadnímu odlivu z pozice sebezaměstnaných osob nedocházelo ani během jednotlivých čtvrtletí roku 2010. Na druhé straně se významně ani během roku 2010 nezvyšoval počet sebezaměstnaných osob, neboť k zásadnímu nárůstu počtu sebezaměstnaných osob došlo již během první poloviny roku 2009.

Pravděpodobnosti přechodu na trhu práce podle postavení v zaměstnání mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010

Probability of transition on the labour market: by status in employment in between Q3 2009 and Q3 2010

Postavení v zaměstnání	Q3 2009/ Q4 2009	Q4 2009/ Q1 2010	Q1 2010/ Q2 2010	Q2 2010/ Q3 2010	Status in employment
Sebezaměstnaný ¹⁾ → Sebezaměstnaný ¹⁾	0,983	0,971	0,984	0,983	Self-employed ¹⁾ → Self-employed ¹⁾
Sebezaměstnaný ¹⁾ → Zaměstnanec	0,004	0,008	0,003	0,009	Self-employed ¹⁾ → Employee
Sebezaměstnaný ¹⁾ → Bez zaměstnání ²⁾	0,013	0,022	0,013	0,007	Self-employed ¹⁾ → Jobless ²⁾
Zaměstnanec → Sebezaměstnaný ¹⁾	0,001	0,002	0,001	0,002	Employee → Self-employed ¹⁾
Zaměstnanec → Zaměstnanec	0,974	0,966	0,983	0,977	Employee → Employee
Zaměstnanec → Bez zaměstnání ²⁾	0,025	0,032	0,017	0,022	Employee → Jobless ²⁾
Bez zaměstnání ²⁾ → Sebezaměstnaný ¹⁾	0,001	0,004	0,005	0,004	Jobless ²⁾ → Self-employed ¹⁾
Bez zaměstnání ²⁾ → Zaměstnanec	0,029	0,021	0,028	0,023	Jobless ²⁾ → Employee
Bez zaměstnání ²⁾ → Bez zaměstnání ²⁾	0,970	0,975	0,968	0,973	Jobless ²⁾ → Jobless ²⁾

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Source: CZSO - LFSS

¹⁾ včetně pomáhajících rodinných příslušníků

¹⁾ Incl. family workers

²⁾ Osoby bez zaměstnání zahrnují ekonomicky neaktivní a nezaměstnané.

²⁾ Jobless persons include economically inactive persons and the unemployed.

Zmíněné závěry potvrzují i pravděpodobnosti přechodu dle postavení v zaměstnání. Podíl osob, které během jednoho čtvrtletí ztratily status sebezaměstnané osoby, se dlouhodobě pohyboval pod hranicí 2 %, přičemž vyšší byl tento podíl (2,9 %) mezi 4. čtvrtletím 2009 a 1. čtvrtletím roku 2010, kdy část podnikatelů ke konci roku ukončila svoji podnikatelskou činnost. Podíl zaměstnanců, kteří mezi 3. a 4. čtvrtletím roku 2009 ztratili status zaměstnance, činil 2,6 % a podobně jako u sebezaměstnaných byl tento podíl nejvyšší mezi 4. čtvrtletím 2009 a 1. čtvrtletím roku 2010, kdy činil 3,4 %.

Flexibilní pracovní úvazky

Při definování délky úvazku ve VŠPS záleží na samotném pohledu respondenta s přihlédnutím k obvykle odpracované době respondenta. Délka úvazku se stala základním předmětem diskusí během ekonomické krize. Přechod na kratší pracovní úvazky mohl přispívat k uchování úrovně zaměstnanosti a nezaměstnanosti. Na druhé straně podniky se v době ekonomické krize mohly zbavovat především zaměstnanců s kratší pracovní dobou.

Z pohledu budoucího vývoje se využívání částečných úvazků, zvláště u matek s malými dětmi, jeví jako vhodný nástroj sladování rodinného a pracovního života. Česko může v tomto směru čerpat z bohatých zkušeností řady západoevropských zemí, jejichž politika zaměstnanosti se snaží tento fenomén již dlouho akceptovat. Volba délky úvazku zcela jednoznačně zlepšuje možnost sladění rodinných a pracovních povinností. Z pohledu budoucích trendů spjatých především se stárnutím populace se jeví výhodné rozšiřování možnosti kratších pracovních úvazků. Zachování určité úrovně zaměstnanosti je možné právě zvýšením míry zaměstnanosti u matek s dětmi, starobních důchodců či studentů.

I přes mírný absolutní i relativní růst počtu částečných úvazků především v první polovině roku 2010, zůstávalo rozšíření těchto úvazků relativně malé, když ve 2. čtvrtletí roku 2010 z celkového počtu zaměstnaných pracovalo v hlavním zaměstnání pouze 5,7 % osob na částečný úvazek, navíc ve 3. čtvrtletí 2010 se podíl částečných úvazků snížil na 5,5 %. Zcela zanedbatelný počet osob s kratším pracovním úvazkem, které ztratily práci, přispěl právě k mírnému nárůstu počtu částečných úvazků v první polovině roku 2010. Ve srovnání 3. a 4. čtvrtletí roku 2009 činila pravděpodobnost odchodu ze zaměstnání u osob se zkráceným úvazkem 0,069, ve srovnání 1. a 2. čtvrtletí roku 2010 jenom 0,019. Naopak úroveň pravděpodobnosti odchodu se zaměstnání u osob pracujících na plný úvazek byla relativně stabilní. Z těchto dat lze říci, že v České republice se snižování odpracované

doby v národním hospodářství projevilo v roce 2009 též i propouštěním osob pracujících na částečný úvazek. Pozvolný růst těchto úvazků nastal až se zlepšením situace na trhu práce během roku 2010.

Pravděpodobnosti přechodu na trhu práce podle délky úvazku mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010

Probability of transition on the labour market: by the type of the employment contract in between Q3 2009 and Q3 2010

Délka úvazku	Q3 2009/ Q4 2009	Q4 2009/ Q1 2010	Q1 2010/ Q2 2010	Q2 2010/ Q3 2010	Type of the employment contract
Plný → Plný	0,979	0,970	0,983	0,985	Full-time → Full-time
Plný → Částečný	0,001	0,001	0,001	0,002	Full-time → Part-time
Plný → Bez zaměstnání ¹⁾	0,020	0,029	0,016	0,014	Full-time → Jobless ¹⁾
Částečný → Plný	0,021	0,022	0,043	0,031	Part-time → Full-time
Částečný → Částečný	0,910	0,926	0,937	0,863	Part-time → Part-time
Částečný → Bez zaměstnání ¹⁾	0,069	0,052	0,019	0,106	Part-time → Jobless ¹⁾
Bez zaměstnání ¹⁾ → Plný	0,024	0,019	0,027	0,022	Jobless ¹⁾ → Full-time
Bez zaměstnání ¹⁾ → Částečný	0,006	0,006	0,005	0,005	Jobless ¹⁾ → Part-time
Bez zaměstnání ¹⁾ → Bez zaměstnání ¹⁾	0,970	0,975	0,968	0,973	Jobless ¹⁾ → Jobless ¹⁾

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Source: CZSO - LFSS

¹⁾ Osoby bez zaměstnání zahrnují ekonomicky neaktivní a nezaměstnané.

¹⁾ Jobless persons include economically inactive persons and the unemployed.

Přijímání na dobu určitou se stává v důsledku změn na trhu práce zásadním tématem. Na jedné straně přináší rozšíření smluv na dobu určitou větší flexibilitu na trhu práce a například mladým lidem to umožňuje jednodušeji získat první pracovní zkušenost. Na druhé straně významné rozšíření smluv na dobu určitou může vést k značně negativním jevům ve společnosti. Pokud zaměstnanec i po získání určitých pracovních zkušeností nemůže sehnat práci na dobu neurčitou, může to ovlivnit rozhodnutí založit vlastní domácnost, či to může vést k odkládání narození dítěte v rodině na pozdější dobu.

Pravděpodobnost přechodu na trhu práce podle typu úvazku mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010

Probability of transition on the labour market: by duration of the employment contract in between Q3 2009 and Q3 2010

Typ smlouvy	Q3 2009/ Q4 2009	Q4 2009/ Q1 2010	Q1 2010/ Q2 2010	Q2 2010/ Q3 2010	Duration of the employment contract
Na dobu určitou → Na dobu určitou	0,854	0,759	0,893	0,835	Fixed term → Fixed term
Na dobu určitou → Na dobu neurčitou	0,042	0,127	0,052	0,065	Fixed term → Indefinite
Na dobu určitou → Ostatní ¹⁾	0,104	0,113	0,055	0,100	Fixed term → Other ¹⁾
Na dobu neurčitou → Na dobu určitou	0,003	0,001	0,002	0,002	Indefinite → Fixed term
Na dobu neurčitou → Na dobu neurčitou	0,979	0,973	0,984	0,983	Indefinite → Indefinite
Na dobu neurčitou → Ostatní ¹⁾	0,019	0,026	0,014	0,015	Indefinite → Other ¹⁾
Ostatní → Na dobu určitou	0,013	0,010	0,014	0,014	Other → Fixed term
Ostatní → Na dobu neurčitou	0,011	0,008	0,010	0,007	Other → Indefinite
Ostatní → Ostatní ¹⁾	0,976	0,982	0,977	0,979	Other → Other ¹⁾

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Source: CZSO - LFSS

¹⁾ Ostatní zahrnuje sebezaměstnané a osoby bez zaměstnání.

¹⁾ Other includes the self-employed and jobless persons.

Obecně se ukazatel dle typu úvazku zjišťuje pouze za zaměstnance. Osoba může během jednoho čtvrtletí pracovat stále na stejný typ smlouvy, nebo se může změnit typ smlouvy, a nebo přestane být zaměstnancem. Ve většině případů to znamená, že zaměstnanec ztratil práci, zcela výjimečně však

mohla osoba získat status sebezaměstnaného. Vzhledem k tomu, že platnost smluv na dobu určitou je vztažena ke konci kalendářního roku, nepřekvapí, že relativně vysoká pravděpodobnost ztráty zaměstnání na dobu určitou je při srovnání 4. čtvrtletí roku 2009 a 1. čtvrtletí 2010, kdy na dobu určitou skončilo 24,1 % zaměstnanců, z toho 12,7 % přešlo na dobu neurčitou. Relativně vysoký počet zaměstnanců na dobu určitou (10,5 %), kteří přestali být zaměstnanci, byl i mezi 3. a 4. čtvrtletím roku 2009, naopak nejnižší byl mezi 1. a 2. čtvrtletím 2010, kdy činil 5,5 %. Podobně jako u částečných úvazků to ukazuje, že v roce 2009 zaměstnavatelé často řešili ekonomickou krizi propouštěním osob pracujících na částečný úvazek či právě neprodložovali smlouvy na dobu určitou.

Závěr

Trh práce byl během roku 2009 a 2010 často ovlivněn zcela protichůdnými trendy. Ve roce 2009 byl trh práce ovlivněn poklesem výkonnosti ekonomiky a naopak začátkem roku 2010, zvláště pak ve 2. čtvrtletí roku 2010, docházelo ke zlepšení základních ukazatelů úrovně zaměstnanosti a nezaměstnanosti. Negativní trendy na trhu práce vedly k tomu, že do konce roku 2009 přecházel vyšší počet osob z kategorie osob zaměstnaných do kategorie nezaměstnaných, než tomu bylo naopak. Přelom roku 2009 a 2010 se navíc vyznačoval odchodem významného počtu zaměstnaných osob do ekonomické neaktivity, přičemž tento úbytek nebyl zcela kompenzován opačným přesunem z kategorie ekonomicky neaktivních osob do kategorie osob zaměstnaných. Nejvýznamnější byl odliv ze sekundárního sektoru a ze sektoru zaměstnanců. Pokles výkonnosti ekonomiky se i na konci roku 2009 projevil především propouštěním osob s flexibilním úvazkem, respektive osob pracujících na částečný úvazek a osob pracujících na dobu určitou. Vysokou stabilitu si po celé sledované období udržely osoby v postavení podnikatelů, kdy po celé sledované období zcela nepatrný počet podnikatelů se stal zaměstnanci, či se stali osobami bez zaměstnání.

Celkový vzestup počtu zaměstnaných osob v roce 2010 byl zapříčiněn významným nárůstem počtu dříve nezaměstnaných osob, které si mezi 1. a 2. čtvrtletím roku 2010 našly práci. K relativnímu zlepšení podmínek na trhu práce přispěl významně především sekundární sektor, což se projevilo na nízkém počtu osob, které ztratily zaměstnání v průmyslu mezi 1. a 2. čtvrtletím roku 2010. Dále se zlepšení podmínek na trhu práce projevilo i na rozšíření flexibilních pracovních úvazků právě v době sezónních prací. Bohužel přelom 2. a 3. čtvrtletí roku 2010 již ukazoval zastavení příznivých trendů na trhu práce a dle posledních statistik (např. míra registrované nezaměstnanosti v prosinci roku 2010) je možné, že negativní tendence z roku 2009 se projeví na trhu práce opětovně začátkem roku 2011.